

Enskild motion

Motion till riksdagen 2015/16:599

av Hanna Westerén (S)

Gotlands strategiska läge

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om Gotlands lämplighet för samordnade preventiva respektive skademinimerande insatser till sjöss och i luften och överväger ytterligare säkerhetsgagnande verksamhet på Gotland och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Med anledning av vad som händer i vår omvärld och i vår omedelbara närhet så har det säkerhetspolitiska läget i Östersjöregionen klart förändrats till ett mer känsligt läge.

Intresset för den svenska territoriella gränsen har uppenbarligen ökat med anledning av de olika incidenter som rapporterats under senare tid. Det gör att Gotlands läge i Östersjön därmed också blivit allt viktigare ur ett nationellt som internationellt perspektiv.

I Östersjöregionen bor i dag runt 100 miljoner invånare, vilket gör regionen till en av de mest expansiva i Europa. Östersjön utgör i dag ett av världens mest trafikerade havsområden och Gotland ligger som en refug i Östersjön med fartygsleder på båda sidor om ön. Fartygstrafiken är också stor i våra känsliga områden, t.ex. mellan Fårö och Gotska Sandön.

I lufrummet över såväl Gotland som Östersjöregionen genomförs varje år cirka 100 000 flygningar och av säkerhetsskäl har Luftfartsverket vid några tillfällen tvingats införa flygbegränsningar. Den alltmer intensiva trafiken såväl i Östersjön som i

luftrummet ovanför gör att Gotland bland annat i detta avseende också intar en strategiskt viktig plats i Östersjön och Östersjöregionen.

Visby har en mycket bra och väl fungerande flygplats som även fått en nationell och strategisk status. Med sin kapacitet att klara flygtransporter och logistik utgör Visby flygplats även i detta avseende en viktig strategisk plattform.

Gotlands strategiska läge kan därför vara platsen för en samlad förstärkt beredskap vid oljeutsläpp och olyckor eller katastrofer på Östersjön. Vid ett oljeutsläpp är staten ansvarig av bekämpa oljan om oljan befinner sig på statligt vatten, d.v.s. i havet, Vänern, Vättern eller Mälaren. När ett utsläpp sker i övriga vatten eller nära land är det kommunen som ansvarar för saneringen. Här finns möjligheter till samordning och att bygga upp en beredskap som kan vara snabbt på plats vid oljeutsläpp.

Flera av de gotländska hamnarna utgör och kan utgöra en viktig strategisk funktion för militära marina fartyg så väl som kustbevakning, liksom tullfartyg. Det sistnämnda, tullen, är den enhet som saknar direkt närvaro på Gotland.

Gotlands läge i Östersjöregionen kan också utgöra platsen för en såväl nationell som internationell samlad säkerhetspolitisk arena i en god samverkanstradition. Det innebär att på Gotland kunna skapa möjligheter att utveckla nya former för samverkan och att effektivisera samnyttjandet av resurser mellan länder, myndigheter och organisationer i Östersjöregionen.

Gotland ses som en neutral plats i Östersjön och med anledning av detta kan Gotland i ett framtida perspektiv mycket väl utveckla denna samverkan till ett kunskapsutbyte mellan länder i Östersjöregionen. Gotlands geografiska läge bör i större utsträckning betraktas som en resurs och plattform inom ramen för svensk och europeisk säkerhetspolitik.

Försvarsutskottet har vid tidigare tillfällen uttalat sin positiva inställning till samverkan och samarbete mellan olika aktörer för att förebygga och hantera olyckor och kriser. Försvarsutskottet har också, i likhet med mig, sett Gotlands förutsättningar för samverkan och samutnyttjande av resurser som goda. I försvarsutskottets betänkande 2010/11: FöU4 är utskottet tydligt: ”Utskottet ser positivt på ett utvecklat samarbete och utbyte i Östersjöregionen. Det stärker säkerheten i en region där Gotland har ett strategiskt läge.” Sedan dess har Gotland även i olika försvarspolitiska sammanhang lyfts upp som en viktig plats i Östersjön.

I Försvarsutskottets betänkande 2014/15: FöU11 om proposition ”Försvarspolitisk inriktning – Sveriges försvar 2016–2020” och efterföljande motioner anser försvarsutskottet att det är av strategiskt intresse för Sverige att ha militär närvaro på Gotland och delar regeringens bedömning att en sådan har en stabiliserande effekt på den militärstrategiska situationen i Östersjöområdet. Utskottet ser positivt på att en ny mekaniserad stridsgrupp organiseras på Gotland och att utbildningsgruppen förstärks för att medge ökad övnings- och utbildningsverksamhet. Utskottet tycker även att det är positivt att en framskjuten ledningsfunktion för Gotland utvecklas. Detta är dock inte tillräckligt. Även övriga åtgärder i motionen ska anföras till regeringen för att ta tillvara Gotlands strategiska läge i Östersjön.

Försvarsutskottet har också tidigare ansett att den nya Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har till uppgift att driva på utvecklingen av sektorsövergripande samverkan och att arbeta med samordning mellan berörda aktörer i samhället för att förebygga och hantera olyckor och kriser.

En sådan inriktning motverkar inte att Gotlands läge i Östersjöregionen skulle användas och utvecklas till att utgöra platsen för en såväl nationell som internationellt samlad säkerhetspolitisk arena i god samverkanstradition, för kunskapsutbyte mellan länder i Östersjöregionen.

Tidigare fanns på Gotland genom ett riksdagsbeslut landets enda samgruppering för olika myndigheters ledningsresurser, det så kallade ”GotSam”. Ett mycket lyckat och väl fungerande samarbete mellan polisen, försvaret, Kustbevakningen, Sjöfartsverket, tullen, länsstyrelsen och dåvarande Gotlands kommun i syfte att samverka och hantera allvarliga olyckor och samhällskriser, t.ex. vid oljeutsläpp och fartygskatastrofer.

Erfarenheterna av GotSam var mycket goda. Trots det valde den borgerliga regeringen att lägga ner GotSam år 2008. En av anledningarna var att flera av de statliga myndigheterna på central nivå valde att inte längre delfinansiera efter försökstidens slut.

Efter GotSams försöksverksamhet på Gotland återstår en struktur för en väl fungerande organisation med kunskap, material och goda erfarenheter. Berörda myndighetspersoner träffas varje vecka och uppdaterar varandra om dagsläget. Det finns således en väl inarbetad struktur att bygga vidare på. Med anledning av vad som händer i vår omvärld och i vår omedelbara närhet bör det vara hög tid att på nytt tillvarata Gotlands

strategiska läge i Östersjön genom en GotSammodell för 2010-talet. Samverkan, optimerade resurser och gemensam kunskap är viktigare än någonsin.

Hanna Westerén (S)